

ሃብትና ሌብነት

ሓጎስ አረጋይ(PhD) 22/09/17

በጋርዮሽ ስርዓተ ማህበር የሰው ልጅ እንደ እንስሳት ተፈጥሮ የለገሰችውን ፍራፍሪ (ሃብት) በመለቃቀም ይኖር እንደ ነበር ይነገራል። ለቀጣይ ቀን ቀለብ የሚሆነውን ማሰብ በጀመረበት ወቅት ግን ሃብትን የማካበቱ ጉዳይ ከፍ እያለ መሄዱን መገንዘብ ይቻላል። በእርግጥ ሃብት ስለፈለግነው ብቻ ራሱ በራሱ የሚቆለል አይደለም። በየተኛው መልኩም ቢሆን ለሃብት ክምችት መሰረቱ ስራ መሆኑን የአደባባይ ምስጢር ነው። ስለዚህ ሃብት ካለና ስለ ሃብት የምናወራ ከሆነ በሰው ልጅ ጉልበትና ጭንቅላት ምክንያት የሚለማ ሃብት ነው ሊኖረን የሚችለው ማለት ነው። ከዚህ በተጨማሪ ሃብት ከሌለ ስለ ሌብነት ፈፅሞ ማውራት አይቻልም። ሃብት ካለ ግን በሚከማቸው ሃብት ዙርያ መናጋገር ይቻላል ማለት ነው። ለምሳሌ

በሃብት ክምችት ዙርያ ሊነሳ የሚችለው ትልቁ ጉዳይ የተከማቸው/የሚከማቸው ሃብት ፍትሃዊ ወይም ኢ-ፍትሃዊ የሚል ጥያቄ ነው የሚሆነው።

በፍትሃዊነትና ኢ-ፍትሃዊነት የሃብት ክፍፍል ዙርያ ላይ የምጣኔ ሃብት ባለሞያ ትንተና የማያስፈልጋቸው በጣም ጎላ ጎላ ባሉ ነገሮች ላይ መተቸት ይቻላል ብዬ አስባለሁ። ለማገናዘብ ያክል የአገራችንን የቅርብ ታሪክ መለስ ብለን እንመልከት፡

1. በፈውዳሉ ስርዓት የኢትዮጵያ መሬት የጥቂት ግለሰቦች እንደነበረች ይታወቃል። ለምሳሌ በአሁኑ ሰዓት በትግራይ ክልል የሚገኘው ወልቃይት የተባለው ቦታ በዳግማዊ አፄ ሚኒሊክ ውሳኔ መሰረት ብቻ ለአተኔ ጣይቱ ተሰጥቶ እንደ ነበር ይታወቃል። ከዚህ የምንረዳው የአገራችን መሬት በጥቂት

- እኛ እናውቅላለን ባዮች ወይም
- አንተን ለማስተዳደር በፈጣሪ የተሰየምን ነን ባዮች/ ወይም
- ራሳቸው ስዩመ እግዚአብሔር ነን ብለው የሚጠሩ ሰዎች/

ቁጥጥር እንደ ነበር የቅርብ ግዜ ታሪካችን ነው። የዚያን ወቅት ባለባቶች ቁጭ ብለው በጭሰኛ ወይም ባርያ ብለው በሚጠሩት የሰው ጉልበት ሃብት ያከማቹ እንደነበር የቅርብ ግዜ ታሪካችን ነው።

2. በደርግ ግዜ (1967 -1983/9ም) የወሰድን እንደሆነ እዚህ ግባ የሚባል ሃብት አልነበረንም። የነበረው ትንሽ ሃብትም ቢሆን ለጦርነት ነበር የሚውለው። ከዚህ ባሻገር በወቅቱ የነበሩ መሪዎች እንዳይገድሉን ነበር የምናስበው እንጂ ስለ መብታችን አንድም ጥያቄ ማንሳት የማንችልበት ወቅት ነበር ቢባል ማጋነን አይሆንም ። ስለዚህ በወቅቱ በፍርሃት ተውጦ የሚኖር ትውልድ እንጂ በአደባባይ ጥያቄ ማቅረብ የሚችል ህዝብ አልበረም። እንዲያውም

በወቅቱ ስለ ሙብት የሚባለውን ጥያቄ ማንሳት ህልም እንደነበረ ነው የሚገለፀው ። የህዝቦች ሙብት በመታፈኑ ምክንያት ደግሞ ለእርስ በእርስ ጦርነት ተዳረግን። አገራችን በሽምቅ ተዋጊ ሃይልና በመንግስት ወታደሮች መካከል በጦርነት አዘቅት ወደቀች፤ የጦርነት አውድማም ሁና ነበር ማለት ይቻላል። ያስከተለው ጣጣም አገሪቱ በጦርነት እንድትማቅቅ አድርጓታል።

በደርግ ግዜ የኢትዮጵያ የህዝብ ብዛት ከ55-60 ሚልዮን ይገመት ነበር። የውቅቱ የአገሪቱ በጀትም ወደ 4 ቢልዮን ብር ነበር ። ወደ አመሪካን ዶላር ሲመነዘር ወደ 1.8 (አንድ ነጥብ ስምንት) ቢልዮን ነበር ማለት ነው። በነበረው ፖሊሲ ምክንያት የቀጥታ የውጭ ኢንቨስትመንት ሆነ የአገር ውስጥ ኢንቨስትመንት የቀጨጨበትና የተገታበት ነበር። በውቅቱ አንድ ባለ ሃብት ሊያከማቸው የሚፈቀድለት የገንዘብ የጣርያ መጠን 500000 (አምስት መቶ ሺ) ብር ብቻ ነበር። ከዚህ የገንዘብ መጠን በላይ ከሆነ በህግ ይወረስ ነበር። በዚህ ምክንያት የኢኮኖሚ እንቅስቃሴ የታገደ ነበር ለማለት ይቻላል። በመሆኑም በመንግስትም ሆነ በግል ባለሀብቶች እዚህ ግባ የሚባል የልማት እንቅስቃሴ አልነበረም። ከዚህ የምንረዳው በአገሪቱ የሚንቀሳቀሰው የሃብት መጠን በመንግስት የሚመደበው በጀት ብቻ እንደ ነበር ያሳያል።

3. ከ 1983ዓ/ም መጨረሻ አከባቢ ጀምሮ አገሪቱ በ ኢህአዴግ የአስተዳደር ስርዓት ወደቀች። ኢህአዴግ ወደ ስልጣን ከመጣበት ወቅት ጀምሮ የተመለሰው ወሳኝ ጥያቄ ራስን በራስ የማስተዳደር ሙብትን የማረጋገጥ ጉዳይ ነው። በመሆኑም ከሞላ ጎደል ብዙህነትን ለማስተናገድ የሚችል ስርዓት ለመገንባት ጥረት ተደርገዋል፤ በመደረግም ላይ ነው። በመሆኑም የአገሪቱ የምጣኔ ሃብት በመነቃቃት ላይ ነው ። ለምሳሌ በመንግስት በኩል ሜጋ ፕሮጀክቶችን በማልማት/በመገንባት/ ላይ ነው (ባቡር ፣ ህዳሴ ግድብ፣ መዳበርያ ማምረቻ ፋብሪካ፣ መንገድ፣ የኢንዱስትሪ ፓርኮች፣ ወዘተ)። ከዚህ ባሻገር በድሮ ግዜ መኪና አይተው የማያውቁ አካባቢ ሁሉ በአሁኑ ሰአት የአስፋልት መንገድ፣ የንፁህ ዉሃ መጠጥ፣ ት/ቤት ፣ እና ሌሎች መሰረተ ልማቶች እንዲገነባላቸው በመጠየቅ ላይ ናቸው። ስለዚህ በአሁኑ ሰአት ለሙብቱ ጠያቂ የሆነ ትውልድ ተፈጥረዋል ብንል ማጋነን አይሆንም። ከዚህ በተጨማሪ ብዙ ኢትዮጵያውያን ባለሀብቶች ተፈጥረዋል።

የኢትዮጵያ አመታዊ በጀት ወደ 320 ቢልዮን ብር በላይ ደርሰዋል። ወደ አመሪካን ዶላር ሲመነዘር ወደ 15 ብሊዮን ዶላር መሆኑ ነው። የህዝባችን ብዛትም 90-100 ሚልዮን ህዝብ ይገመታል። የመንግስት በጀትና የልማት ስራ ብቻ ወስደን ስንመለከተው ከፍተኛ ለውጥ እንዳለ ማየት ይቻላል። ለውጥ አለ ሲባል ካደጉ አገሮች በማነፃፀር

አይደለም። ምክንያቱ ለ700 ዓመታት ያህል ኢትዮጵያን በገዢዎች አማካኝነት ወደ ኋላ ተጎትታለች። የህዝባችን ልማት ወደ ኋላ ተጎትተዋል። ስለዚህ ንፅፅራችን ሊሆን የሚችለው ከነበረው ስርዓትና ከአመት አመት የምናሳየው እድገት ነው። በመሆኑም አሁን ያለንበት ደረጃ ከነበረው አገዛዝ በምንም ይሁንም በምንም ሊወዳደር አይችልም። እንዲሁም በየአመቱ በአማካኝ ከ 10% በላይ በማደግ ላይ ነን ። ከዚህ በተጨማሪ የውጭ የቀጥታ ኢንቨስትመንትና የአገሪቱ ባለሀብቶች በተለያዩ የልማት ስራዎች ተጠምደው ይገኛሉ። በመሆኑም በአሁኑ ወቅት በኢትዮጵያ የሀብት የመፍጠር/የመልማት/የማልማት ስራ እየተሰራ ነው ብንል ማጋነን አይሆንም። በእርግጥም አለ ምክንያቱም የሚታይ በመሆኑ። ነገር ግን ከሀብቱ የሚመነት ግለ ሰቦች፣ ቡድኖች ተበራክተዋል። የድሮ ስርዓቶች በግላጭ ነበር የህዝብ ሀብት ይዘርፉ የነበሩ። የአሁኑ ባለ ሀብቶች፣ ደላሎች፣ የመንግስት ባለስልጣናት ግን በህግ ሽፋን ተጠልለው/ ወይም ለህዝብ አሳቢ መስለው/ ሌብነት በማካሄድ ላይ ናቸው።

በርግጥ በአሁኑ ሰዓት በመንግስት በኩል ቁርጠኛ አቋም ያለ ይመስላል። ምክንያቱም ከመንግስት የግዢ ስርዓት ውጭ ውል ፈፀመዋል፣ተመሳጥረዋል በሚባሉት የመንግስት ባለስልጣናት፣ ነጋዴዎች፣ ደላሎች ወዘተ ላይ እርምጃ በመውሰድ ላይ ነው። ነገር ግን እየተወሰደ ያለው እርምጃ በቂ ነው የሚል እምነት የለኝም። ምክንያቱ በህግ ሽፋን ብዙ የሚዘረፍ የመንግስትና የህዝብ ሀብት እንዳለ ይነገራል። በተለይ በግዢ ስርዓት አካባቢ።

በጤናማ የንግድ ስርዓት አንድ ነጋዴ በጨረታ የሚያቀርበው ዋጋ በችርቻሮ ከሚያቀርበው ዋጋ ያነሰ እንደሚሆን ይጠበቃል። እየሆነ ያለው ግን የተገላቢጦሽ ነው። በጨረታ የሚቀርበው ዋጋ በችርቻሮ ከሚቀርበው ዋጋ ከመቶ ፐርሰንት በላይ ዋጋ እንደሚጨምር አንዳንድ መረጃዎች ይጠቁማሉ። ይህን ለማረጋገጥ መንግስት በጨረታ የተገዙ እቃዎች መፈተሽ ምክንያታዊ የሆነ መረጃ ሊያገኝ ይችላል ብዬ አስባለሁ ።

ስለዚህ ሀብት ስለተፈጠረ ነው ሌብነት ያለው ብለን ልንኩራራ አይገባም። ወይም ደግሞ የግዢ ስርዓቱ ህጋዊ ሽፋን በማግኘቱ የመንግስትና የህዝብ ሀብት አልተዘረፈም ማለት አንችልም። ሌላ የመከታተያ ወይም የግብይት ስርዓት ሊኖረን ይገባል እላለሁ።

በሌላ መልኩ ሲታይ ደግሞ የኢትዮጵያ ህዝቦች ዝርፍያ በማየታችን ብቻ ከመንግስት ጋር ሆድና ጀርባ መሆን የለብንም እላለሁ። ስለ ዝርፍያ ስናስብ በየአካባቢያችን ስለ ተሰራው ልማት፣ ስለ ተረጋገጠው ራስን በራስ የማስተዳደር ስርዓት ፣ወዘተ ማሰብና ማጤን ያስፈለጋል። እንደ እኔ እምነት ከሆነ የተሰራው ልማት፣ ያገኘናቸው ድሎች ወዘተ ከተዘረፈው ሀብት በእጅጉ የላቁ ናቸው። ፈፀም ሊወዳደሩ አይችሉም ። በመሆኑም መንግስት

እንደ መንግስት ወስደን ስንመለከት አሎሁኝ ፣ ሌቦችን ኢጋልጠን ልማታችን እናፋጥን የሚል ተስፋ ነው እየተሰጠን ያለው። ቢዘገይም ወደ ተግባር የተሸጋገረ ይመስላል። ስለዚህ የአሰራር ድክመት ተጠቅመውና በህግ ሸፋን ተጠልለው የሚርመሰሙትና የህዝብ ሃብት የሚቧጥጡ በመከላከል ዙርያ ከመንግስት ጋር ብንሰራ እንደ አገር መልማት እንችላለን የሚል እምነት አለኝ።